

Строежът на храма-паметникъ, както вече споменахме по-горе, е билъ започнатъ въ 1904 год. и съ малки прекъсвания продължилъ до 1912 г., когато билъ окончателно привършенъ. Освещаването му пъкъ поради войнитъ и други причини, станало едва на 12—14 септемврий 1924 година. Съ други думи, отъ полагаането основния камъкъ на храма-паметникъ до окончателното му привършване и освещаване, сж се били изминали цѣли 42 години!

Украсата на храма — фигурална и орнаментална — била извършена за една година отъ български и руски художници, и струва около 900,000 лева златни. Рускитъ художници били: проф. М. Мясоѣдовъ, който далъ общия тонъ на живописъта, проф. А. Киселевъ, Вахрамѣевъ, В. Болотновъ, Розановъ, Шелкови, Дроздовъ, Авиловъ, Кузенцовъ, Жаба, Ланской, проф. Коринъ, Д. Кипликъ, проф. М. Судковски, Переминовъ и Родзянко. По-голѣмата частъ отъ тѣхъ взели участие въ стенната живопись (фрескова), а художниците В. М. Васнецовъ, Бруни, проф. Е. Савинский и Шелкови изпълнили кавалетната частъ на централния иконостасъ — параднитъ икони. Възложената имъ работа тѣ извършили въ Петроградъ.

Българскитъ художници били: проф. Ив. Мърквичка, проф. Антонъ Митовъ, Г. Желѣзковъ, проф. Ст. Ивановъ, Асенъ Бѣлковски, Никола Мариновъ, Никола Петровъ, Христо Берберовъ, П. Клисуровъ, Августъ Розенталъ, Цено Тодоровъ, Василь Димовъ и декораторитъ: проф. Борисъ Михайловъ и Харалампий Тачевъ.

Ръководителъ на стенната живопись на храма-паметникъ е билъ проф. Киселевъ. По негова рецепта била направена температурата¹⁾, съ която били нарисувани образитъ и картинитъ. Вътрешната мраморна орнаментика, която предава най-голѣма красота и великолепие на храма-паметникъ, е изработена въ Италия по проектитъ на руския архитектъ — художникъ Ал. А. Яковлевъ, а вътрешната стенна (живописна) орнаментика — отъ поменатитъ по-горе българидекоратори.

Бояджийската работа пъкъ била извършена отъ най-добрия по онова време майсторъ-бояджия въ София — австриецъ Лестеръ.

Основитъ на храма-паметникъ сж заздани върху бѣлъ езеренъ пѣсъкъ. Зидоветъ сж направени отъ пресувани тухли и облицовани отвънъ съ бѣлъ врачански камъкъ. Издигнати сж върху профилирани цокли отъ бѣлъ цѣровски камъкъ. Покривитъ му сж покрити съ медни листи, които на кубетата сж позлатени. Позлатата е направена

¹⁾ Боя за рисуване, примѣсена съ жълтъкъ и бѣлткъ отъ яйце.

отъ фирмата С. А. и П. С. Абраимови въ Петроградъ на основи отъ оловенъ мниумъ и охра, и върху морданъ лакъ сж положени златнитъ листи. Употрѣбено е било чисто руско злато отъ 3—5 пжти по-дебело отъ европейското, наречено „двойникъ“.

Храмътъ-паметникъ „Св. Ал. Невски“, който е едно отъ най-грандиознитъ архитектурни и художествени творения на Балканския полуостровъ и гордостъ на младата ни столица и България, струва кржгло около 5¹/₂ милиона лв. златни.

Отъ тѣхъ 2,650,000 лв. дала държавата — въ началото 300,000 лв., а по-късно, по бюджетитъ на Министерството на общитъ сгради, пжтищата и съобщенията за 1909, 1910, 1911, 1912, 1914 и 1915 год. общо 2,350,000 лв.

Останалата сума била събрана отъ гражданитъ чрезъ общинскитъ комисии, отъ предвидени кредити въ общинскитъ бюджети, отъ дискусии, пуснати въ църквитъ и др. преди и следъ започването изграждането на храма-паметникъ. Последниятъ е построенъ на една площъ отъ 2,600 кв. м. и има 70 м. дължина и 55 м. ширина.

Общиятъ му стилъ е византийски, а основната форма — кръстообразна. Отрупанъ е съ много кубета (куполи), полукубета и сводове (арки).

Височината на главния му куполъ, който се подпира на 4 грамадни зидани стълба (пилони), е 42 м., а диаметрътъ му—16 м. Камбанарията му пъкъ, заедно съ кръста, достига до 52 м. височина. На последната, най-високата на Полуострова, която се намира на западната частъ на храма-паметникъ и е нераздѣлна отъ него, сж прикачени 12 камбани на обща тежестъ около 25 тона, отъ които най-голѣмата има отворъ 3 м. и тежи 11.758 кгр.! Камбанитъ сж излѣзни отъ фирмата П. Н. Финляндски въ Москва.

Отвжтре храмътъ-паметникъ е раздѣленъ на широчина на 3 части: притворъ (нарктика), централна частъ, която на длъжъ образува петъ кораба съ две странични покрити галерии, и олтаръ. Стенитъ му сж изписани съ картини и фигури отъ библейската и църковната истории, а подътъ е покритъ въ видъ на мозаика съ разноцвѣтни италиански мрамори.

Притворътъ се намира подъ камбанарията. Отъ лѣвата му страна е параклисътъ на св. св. братя Кирилъ и Методий. Между многото фигури, тукъ сж изобразени на първо мѣсто светитъ братя, които проповѣдватъ на народа. Отдѣсна страна се намира параклисътъ на св. Царъ Бориса. Покрай другитъ образи, тукъ ярко изпква образътъ на основателя на българската църква. Двата параклиса се отдѣлятъ отъ притвора